

מסכת מועד קטן – שיעור ו'

המשך ביאור דברי המשנה (בעיקר ע"י ביאור רש"י)

אליעזר דיינה, ediena@torontotorah.com

א. רש"י מסכת מועד קטן דף ב עמוד א
[ולא] ממני הקילון, בור עמוק ובו מים מכונסין דאיכא טירחא יתירא לדלות⁵,
ואמועד קאי דגבי שביעית לא חיישינן לטירחא יתירא⁶.
ואין עושין עוגיות לגפנים במועד משום טירחא יתירא, ועוגיות מפרש
בגמרא.

אמה, שרגילין לעשות להתכנס בו מים ועושין חריצין בקרקע שבהן המים
הולכים סביבות השדה ומשדה לשדה, והנך חריצין קרי אמה לפי שיש להן רוחב
אמה ברום אמה.
בתחלה, אם לא היתה מעולם אין עושין אותה מתחלה במועד משום טירחא
יתירא.

ובשביעית, משום שנראה כחופר כדמפרש בגמרא.
וחכמים אומרין עושין אמה בתחלה בשביעית, דלאו הוא עבודה,
ובמועד אם היתה מקולקלת שנפל לתוכה עפר ואינה מקלחת מתקנין אותה דלא
חשיבא מלאכה אבל בתחלה אין עושין אותה במועד.
מתקנין קלקולי המים, מים המכונסין בגומות לשתות מהן ונמשכין לתוכן
זבלי רשות הרבים ומקלקלין אותן המים, מתקנין אותן וסותמין החריצין שבהן
הולך הזבל לבור⁷.

וחוטטין אותן, מנקרין, כעין שעושין לבור – קורייר בלעז, שמוציאין מתוכן
צורות וקסמין ועפרורית שנפלו לתוכן.

ומציינן על הקברות, בסיד שממחה ושופך כדאמרינן בפרק מרובה⁸: [של
קברות בסיד⁹ סימנא דחיוור כעצמות¹⁰ וממחה ושופך], סימן לנושאי טהרות שלא
יעברו שם מפני טומאת האהל.

ויוצאין, שלוחי בית דין במועד לעיין בשדות אם נזרעו כלאים עוקרין אותן.
טעמא דיוצאין על הכלאים במועד לאו משום דאין עוקרין אלא משום דליכא
טירחא במה שהוא יוצא ולא נסיב לן טעמא משום דאין עוקרין במועד דעקירה
אפילו במועד שרי ולא הוי מלאכה דליחייב כלל דמקלקל פטור, ולהכי איצטריך
יוצאין לנמימר דזמן יציאת כלאים הוא בחולו של מועד של פסח ואין לבית דין
לשלוח קודם לכן.

ב. מאירי שם

ומתקנין את המקולקלת במועד ר"ל שאין עושין את האמה לכתחלה אלא שאם נטמטמה ונסתמה בעפר הרבה
שנפל לתוכה חוזר ופותחה במועד והלכה כחכמים ופי' בגמ'...

ג. תוספות יום טוב על המשנה שם

ומתקנין את המקולקלת במועד - סיומא דמלתייהו דרבנן הוא והיינו דכתב הר"ב אבל אין עושין כו'...

ד. פירוש המשניות להרמב"ם (תרגום הרב קאפח)

אמה, תעלת המים. ונאסרה חפירתה בשנה שביעית מפני שהוא מכשיר את הקרקע הסמוכה לה לזריעה, לפי שהיא מתלחלת מרטיבות המים ומצמחת, וכבר ידעת ונתבאר לך בשביעית שכל שהוא תועלת לאדמה או לאילנות אסורים בשביעית לפי שאמר יתעלה ושבתה הארץ. ומתקנין את המקולקלת, הוא שמוסיפין בעומקה ומתקנין אותה כפי הצורך. וקלקולי המים, הוא מה שנהרס ונתקלקל מתעלות המים מותר לתקן ולישרן, ואם היו בני אדם צריכין לאותן התעלות כגון מי המעינות שבני אדם שותין מהן מותר לחפרן בחולו של מועד, וכל צרכי הרבים, כגון כריתת הקוצים וישור המקומות העמוקים ובנין הגשרים וכיוצא בהן. והטעם שיוצאין המפקחים לעקור את הכלאים בחולו של מועד, מפני ששכר העוקרים חובה על בית הדין ולוקחים אותו השכר מתרומת הלשכה, ובני אדם במועד בטלים ושכר הפועלים בזול ויש בכך ריוח לתרומת הלשכה. **והלכה כחכמים.**

ה. מגיד משנה הלכות יום טוב פרק ח הלכה ג

וכן אמת המים וכו'. במשנה אין עושין את האמה בתחלה במועד ומתקנין את המקולקלת...

ו. חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

והא דתנן אין עושין את האמה במועד. פשיטא דהא איכא טירחא טובא טפי מקילון וליכא למימר דר' אלעזר שרי קילון כדמוכח בגמרא בברייתא אדרבה מחמיר הוא טפי, אלא יש לומר דמשום שביעית נקט לה, א"נ דאפילו לצורך המועד אסר לה כיון שהן מכשירין רחוקין מאד מאוכל נפש ולא דמי לתנור וכירה דשרינן לקמן במכילתין (י' א'). ומתקנין את קלקולי המים. שהן הביבין המוציאין בהם כל שופכי העיר ואם נתקלקלו נמצאת העיר מקולקלת בטיט ובצואה ונקראו קלקולי המים מפני המים המלוכלכים שיוצאין בהם, ורש"י ז"ל פירש שקלקולי המים הם כגון בורות שיחין ומערות שהם מיוחדין לשתייה אם נתקלקלו מתקנים אותם כדי שיזובו מימיהם ויש בהן טורח לתקן יותר מקלקולי אמה, ומסתברא דתרוייהו איתנהו בה.

ז. חשק שלמה מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

במשנה וחכ"א עושין את האמה בתחילה בשביעית. ונ"ב בנוסחת המשנה ברי"ף וברא"ש הגי' עושין את האמה בתחלה במועד ובשביעית. ולכאורה תימה על הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל שלא הביאו כלל לגי' הרי"ף והרא"ש ז"ל דהא נ"מ טובא לדינא דמותר לעשות בתחלה את האמה במועד ואמנם באמת גי' זו תמוה מאד דהא בהדיא מסיים במשנה ומתקנין את המקולקלות במועד ומשמע להדיא דאבל לעשות בתחלה לא וכן מבואר לקמן בגמ' דף ד' ע"ב דדווקא לתקן מותר ולכן לבי אומר לי דט"ס נפל ברי"ף וברא"ש וצריך למחוק לתיבת במועד מן הספר וק"ל:

ח. רי"ף מהדורת מכון המאור עם הערות

וחכמי' אומרין עושין את האמה בתחלה בשביעית (הערה ג: "בשביעית: כ"י נ, דפוס קושטא, וכן ברמב"ם פיהמ"ש. כ"י נ: "במועד". דפוסים: במועד ובשביעית (כבדברי ראב"ע).")

ט. בית הבחירה (מאירי) שם

אע"פ שהיה לנו לחוש בו שמא יפלו כותלי החריץ למעיין ויבא לתקנו במועד ואיכא טרחא יתירא או שמא אף איסור שלא אמרו חוטטין בבורות שיחין ומערות של יחיד אלא לצורך המועד ואעפ"כ אין חוששין לזו... (וכן מש"כ שם בתחילה לגבי הפסד כנגד טורח)